

Jongeren bellen de Kindertelefoon over relaties en seksualiteit; een inventariserend onderzoek^o

Toke Huntjens* en Theo Sandfort**

SB 6.60(2) SD 6.31 SE 1.5

De Kindertelefoon, een anonieme, telefonische hulpdienst voor jongeren, wordt onder andere gebeld met vragen op het gebied van relaties en seksualiteit. Bij de Kindertelefoon Utrecht ging ruim de helft van de in 1984 binnengekomen telefoontjes over dit onderwerp. Om een beeld te krijgen van vragen en problemen die kinderen op het gebied van seksualiteit en relaties kunnen hebben is een inventarisatie gemaakt van 170, willekeurig gekozen telefoontjes, die op dit onderwerp betrekking hebben. Deze telefoontjes zijn afkomstig van 94 meisjes en 76 jongens. Voor zover bekend loopt hun leeftijd uiteen van 12 tot 18 jaar. Er blijken drie soorten telefoontjes te zijn:

- 1. informatieve vragen zonder dringend persoonlijk belang,*
- 2. telefoontjes met de impliciete of expliciete bedoeling seksuele opwinding te bewerkstelligen,*
- 3. problemen met zichzelf, partners, ouders en anderen, omtrent relaties en seksualiteit.*

Inleiding

De Kindertelefoon is een telefonische hulpdienst voor kinderen tussen de 8 en 18 jaar. Het initiatief tot oprichting van de Kindertelefoon Utrecht is genomen in 1979 – het Internationaal Jaar van het Kind. Aanleiding voor dit initiatief was onder andere de uitkomst van een onderzoek op het gebied

^o geaccepteerd 2 februari 1987.

* Ontwikkelingspsychologe, werkzaam bij de sectie gezinstherapie van de afdeling Kinderpsychiatrie van het Academisch Ziekenhuis Utrecht.

** Sociaal psycholoog, werkzaam bij de Vakgroep Klinische Psychologie, Postbus 80140, Rijksuniversiteit Utrecht, 3508 TC Utrecht.

van de jeugdhulpverlening in Utrecht. Daaruit bleek dat jongeren bijna nergens zelfstandig met vragen en moeilijkheden terecht kunnen.

Doel van de Kindertelefoon is het telefonisch geven van informatie, advies en hulp aan kinderen. Daarnaast wil de Kindertelefoon ten behoeve van belanghebbende instanties maatschappelijke factoren signaleren die bij de problemen waarmee jongeren komen, een rol spelen (Jaarverslag 1984).

De Kindertelefoon Utrecht maakt deel uit van het Landelijk Overleg Kindertelefoons (LOK). Bij dit overleg zijn in totaal 21 Kindertelefoons aangesloten. Eén van de taken van het LOK is het landelijk verzamelen van gegevens over onderwerpen, waarover regelmatig gebeld wordt. Dit gebeurt om de kwaliteit van de hulpverlening te bevorderen. Na thema's als zwangerschap en kindermishandeling, is in 1984 gestart met het thema 'seksualiteit en voorlichting' (1). Een andere taak van het LOK is het bevorderen van de organisatorische samenhang tussen Kindertelefoons.

Van de 6397 serieuze telefoontjes die in 1984 bij de Kindertelefoon Utrecht binnenkwamen, gaat ruim de helft over relaties en seksualiteit. De resterende telefoontjes gaan over problemen thuis, op school, of over uiterlijk en gezondheid.

Om een specifiek beeld te krijgen van de inhoud van de telefoontjes op het gebied van relaties en seksualiteit is een onderzoek uitgevoerd. Doel van dit onderzoek was te inventariseren welke vragen en problemen kinderen op het gebied van relaties en seksualiteit kunnen hebben. Tegelijkertijd biedt dit onderzoek de mogelijkheid om te bekijken in hoeverre deze vragen en problemen zoals die door jongeren zelf geformuleerd worden, overeenkomen met de problemen zoals die in de literatuur worden besproken (Vandereycken, 1984; Wafelbakker, 1980).

Verzameling van de gegevens

De Kindertelefoon Utrecht registreert alle telefoontjes die binnenkomen. Op basis van deze registratie worden zowel maand- als jaaroverzichten opgesteld. De wijze waarop deze registratie plaatsvindt, beperkt om een aantal redenen de bruikbaarheid er van.

Ten eerste wordt bij elk telefoontje uitsluitend aangegeven op welk onderwerp het betrekking heeft. Wat de aard van de vraag is – bijvoorbeeld of het om pure informatie gaat of om een ernstig probleem – wordt niet geregistreerd. Bij deze manier van werken kunnen bij één onderwerp (verliefdheid, zwangerschap, en dergelijke) zeer ongelijksoortige vragen en problemen ondergebracht worden.

Een ander probleem is dat de categorisering die bij de Kindertelefoon ge-

bruikt wordt nauwelijks is geoperationaliseerd. Als gevolg hiervan bestaat er onder de vrijwillig(st)ers die bij de Kindertelefoon werkzaam zijn, weinig eenduidigheid bij de indeling van de telefoontjes. Een telefoontje van iemand die belt met de vraag 'wat is neuken?' wordt door de één bijvoorbeeld onder de categorie 'algemene voorlichting' geplaatst, terwijl de ander dit telefoontje onder de categorie 'vrijen' rangschikt. Een fantasieverhaal over seksuele omgang met familieleden plaatst de één bijvoorbeeld onder 'hijgers', en de ander onder 'incest'.

Om beter inzicht te krijgen in de vragen waar de kinderen mee komen, is ten behoeve van dit onderzoek een lijst met vragen opgesteld, die per binnenkomend telefoontje moest worden ingevuld. Op deze lijst dienden de volgende gegevens geregistreerd te worden:

- geslacht en leeftijd van de beller;
- beschrijving van datgene waarover gebeld is;
- of de jongere zijn probleem al met iemand uit zijn directe omgeving besproken heeft.

Om een overzicht te krijgen van de vragen en problemen die op het gebied van relaties en seksualiteit bij de Utrechtse Kindertelefoon binnenkomen, leek het wenselijk om een relatief groot aantal telefoontjes te inventariseren (300). Vanuit dit aantal is besloten de vragenlijsten gedurende 2 maanden door 8 vrijwillig(st)ers te laten invullen.

Op basis van deze inventarisatie is het niet mogelijk om te generaliseren naar problemen op het gebied van relaties en seksualiteit die jongeren in het algemeen ervaren.

Resultaten van het onderzoek

In totaal zijn er 170 telefoontjes uitgeschreven. Van deze telefoontjes waren er 94 afkomstig van meisjes en 76 van jongens. De leeftijd van de bellers varieerde van 12 t/m 18 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 15.1 jaar. Van 57 jongeren (ruim 33%) is de leeftijd onbekend.

De geregistreerde telefoontjes kunnen in 3 soorten worden onderverdeeld:

1. telefoontjes met informatieve vragen;
2. telefoontjes van seksbellers;
3. telefoontjes over problemen omtrent relaties en/of seksualiteit.

1. Informatieve vragen

Van de 170 telefoontjes kunnen er 38 beschouwd worden als informatieve vragen. Hierbij wordt om uitleg van bepaalde seksuele begrippen of verschijnselen gevraagd, zonder dat er een dringend persoonlijk belang van de

jongere aanwezig lijkt te zijn. Deze vragen wijzen zowel op een gebrek aan kennis op het gebied van seksualiteit, als op de aanwezigheid van onjuiste kennis.

Deze informatieve vragen zijn afkomstig van 20 meisjes en 18 jongens. Hun leeftijden variëren van 13 tot en met 17 jaar, met een gemiddelde van 15.5. Van 16 personen is de leeftijd onbekend. De vragen hebben betrekking op uiteenlopende onderwerpen:

Masturbatie

Wat is masturbatie? Kun je ziek of impotent worden van vaak masturberen? Kunnen meisjes masturberen door met de benen tegen elkaar te wrijven?

Klaarkomen

Wat is klaarkomen? Hoe moet je klaarkomen? Hoe komen meisjes klaar?

Vrijen

Hoe moet je met een meisje vrijen? Op welke manier kun je met een jongen vrijen? Wat is neuken, beffen, pijpen, vingeren? Hoe moet je een meisje vingeren? Wat vinden meisjes lekker?

Voorbehoedmiddelen

Welke voorbehoedmiddelen bestaan er? Hoe kun je aan voorbehoedmiddelen komen? Waar kun je de pil krijgen? Hoe werkt het condoom? Is het mogelijk om een week eerder met de pil te stoppen, om tijdens de vakantie niet ongesteld te zijn?

Menstruatie

Wat is ongesteldheid? Kun je zwemmen als je ongesteld bent? Kun je met een meisje vrijen als zij ongesteld is?

Zwangerschap

Kan een meisje zwanger worden als er sperma in haar mond komt? Kan een meisje zwanger worden door te neuken? Kan een meisje zwanger worden door tussen de benen te neuken in plaats van vaginaal? Kan een meisje zwanger worden door anaal te neuken? Kun je zwanger worden als je voor het eerst met iemand naar bed gaat? Als je na het vrijen al een keer ongesteld bent geweest, kun je dan toch nog zwanger zijn?

Diversen

Kan een meisje een stijve vagina krijgen? Kunnen borsten doorgroeien als

je een b.h. draagt? Wat is schaamhaar, sperma, een natte droom, een standje?

2. *Seksbellers*

De Kindertelefoon wordt ook gebeld door jongeren die tijdens het gesprek seksueel opgewonden willen raken. Deze jongeren worden ook wel 'hijgers' of 'aftrekkers' genoemd. Het zijn uitsluitend jongens die dit doen. In totaal gaat het om 25 (15%) telefoontjes. Van het totaal aantal telefoontjes dat van jongens afkomstig is, valt 33% binnen deze groep. De leeftijd is steeds onbekend. Het kan dus zijn dat er in deze groep ook volwassenen voorkomen.

De categorie seksbellers is in drie groepen onder te verdelen: 1. jongens die masturberen terwijl een vrijwillig(st)er meeluistert; 2. jongens die masturberen terwijl een vrijwillig(st)er een seksueel opwindend verhaal vertelt, liefst over persoonlijke ervaringen; 3. jongens die informatieve vragen stellen, en de antwoorden gebruiken als fantasiemateriaal bij het masturberen.

3. *Problemen omtrent relaties en/of seksualiteit*

De grootste groep bellers (74 meisjes en 33 jongens) belt met problemen op het gebied van relaties of seksualiteit. Zij willen hun hart hierover luchten, hebben behoefte aan bevestiging en steun, of willen advies over hoe ze problemen het best kunnen aanpakken.

De leeftijden van de bellers in deze groep variëren van 12 t/m 18, met een gemiddelde van 14.8. Van 27 jongeren is de leeftijd onbekend.

Deze telefoontjes kunnen worden onderverdeeld in 6 soorten problemen:

- A. problemen binnen een intieme relatie, met betrekking tot die relatie;
- B. problemen in verband met de eigen seksualiteit en seksuele contacten;
- C. problemen met ouders;
- D. problemen omtrent zwangerschap;
- E. problemen over het aangaan van relaties, het uiten van verliefdheid of het willen hebben van verkering;
- F. restvragen.

A. *Problemen binnen een intieme relatie, met betrekking tot de relatie*

De volgende problemen, afkomstig van 8 meisjes en 6 jongens, vallen in deze rubriek:

Een meisje heeft sinds kort verkering, maar is onzeker over de mate waarin ze naar haar vriend initiatief moet nemen. Ze is bang een opdringerige indruk te maken. Ze weet bijvoorbeeld niet of ze het kan maken hem op te bellen om een afspraak te maken of dat ze beter af kan wachten totdat hij zelf belt.

Drie jongeren (1 jongen, 2 meisjes) hebben als gevolg van tegenstrijdige verwachtingen over

en weer, problemen in hun relatie. De ene partner wil bijvoorbeeld alles samen doen terwijl de ander nog veel dingen alleen wil blijven doen. In één geval is het verschil tussen de verwachtingen zo groot dat de één al aan samenwonen en kinderen krijgen denkt, terwijl de ander daar nog lang niet aan toe is. De jongeren vragen zich af of het beter is de relatie maar te verbreken of dat er toch een andere oplossing is.

Een jongen heeft verkering met 2 meisjes tegelijk. Hij vindt beiden even leuk. Beide meisjes weten niet dat hij nog een andere vriendin heeft. Hij is bang dat ze het uit zullen maken als ze erachter komen. Hij wil weten wat hij het beste kan doen.

Twee telefoontjes gaan over 'vreemd gaan'. Een meisje is met een andere jongen naar bed geweest, en vraagt zich af of ze dit aan haar partner zal vertellen. Een ander meisje is erachter gekomen dat haar vriend al enkele keren met een ander meisje naar bed is geweest; ze vertrouwt hem nu niet meer en vraagt zich af of ze het niet beter uit kan maken.

Twee telefoontjes gaan over jaloezie. Een jongen heeft verkering met een meisje dat volgens hem erg jaloers is; hij vindt dit heel lastig, aan de ene kant wil hij gewoon doen waar hij zin in heeft, aan de andere kant heeft hij geen zin in de scènes die zijn vriendin dan steeds maakt. Een andere jongen heeft er moeite mee dat zijn vriendin nog contact heeft met haar vroegere vriend; hij is bang haar aan hem kwijt te raken, maar wil het haar ook niet verbieden.

Vier telefoontjes gaan over het uitmaken van een relatie. Twee jongens zijn verliefd op iemand anders geworden en willen het eigenlijk uitmaken met hun huidige vriendinnen, maar durven dit niet goed; de één is bang voor ruzie, de ander is bang haar te kwetsen. Een derde jongen en een meisje hebben problemen omdat hun partner kort geleden de verkering heeft uitgemaakt. Beiden weten niet waarom dit is gebeurd, ze willen hun partner weer terug, en vragen zich af hoe ze dit het beste aan kunnen pakken.

B. Problemen in verband met de eigen seksualiteit en seksuele contacten

Zeven meisjes bellen omdat ze nog geen seksuele contacten willen, terwijl hun partner dit wel wil. Ze vinden zich zelf nog te jong, zijn er nog niet aan toe, of vinden dat ze hun partner eerst beter moeten kennen. Vier van hen hebben aan hun partner verteld dat ze nog willen wachten; drie van deze partners hebben toen gedreigd het uit te maken, de vierde heeft gedreigd haar te verkrachten. De andere drie meisjes durven het hun vriend niet te zeggen, uit angst dat hij het dan uit zal maken.

Een tweede groep van elf jongeren zou seksueel contact willen, maar weet niet hoe dit moet. Acht van hen willen met hun partner naar bed, maar weten niet hoe ze dit moeten aanpakken; ze zijn bang het niet goed te doen, zich belachelijk te maken, of dat hun partner erachter komt dat ze nog nooit eerder met iemand naar bed zijn geweest. Een jongen wil weten hoe hij moet zoenen en of daar bepaalde regels voor bestaan; zijn vriendin had hem namelijk verteld dat hij het niet goed deed. Twee meisjes willen weten hoe ze hun vriend moeten pijpen of aftrekken; hun partner duwt tijdens het vrijen steeds hun mond of hand in de richting van zijn penis; ze zijn bang dat hij erachter komt dat ze niet weten hoe het moet.

Een derde groep van tien jongeren heeft wel seksuele contacten maar deze lopen niet bevredigend. Een meisje krijgt nooit een orgasme wanneer ze met haar vriend neukt; haar pro-

bleem hierbij is dat haar vriend nu denkt dat ze het niet lekker vindt. Een jongen, die ook geen orgasme krijgt als hij met zijn vriendin neukt, wil weten hoe dit komt en wat hij daar aan kan doen. Een andere jongen krijgt geen orgasme wanneer hij masturbeert; ook hij wil weten hoe dit komt en wat hij er aan doen kan. Weer een andere jongen belt met het probleem dat hij en zijn vriendin bij het vrijen nooit tegelijk een orgasme krijgen. Bij twee jongens die bellen heeft de vriendin nooit een orgasme bij het vrijen; één van hen denkt dat dit komt doordat zijn penis te klein is.

Drie jongeren bellen wegens pijnlijke seksuele ervaringen. Eén van hen, een meisje, is voor het eerst met haar vriend naar bed geweest. Toen zij haar vriend vertelde dat het pijn had gedaan, had hij hier weinig begrip voor. Hij had gezegd dat alle meisjes pijn voelen als ze voor het eerst met iemand naar bed gaan, en dat ze zich niet moest aanstellen. Ze was teleurgesteld in zijn reactie, en wilde bovendien weten of het normaal was dat het pijn deed. De twee andere jongens bellen omdat hun vriendin steeds pijn heeft bij het neuken. Ze denken dat dit komt omdat hun penis te groot is.

Een laatste meisje krijgt steeds de slappe lach als ze met haar vriend aan het zoenen is; haar vriend ergert zich hieraan en zij wil graag weten wat ze hier aan kan doen.

C. Problemen met ouders

Zes jongeren bellen de Kindertelefoon omdat ze in verband met relaties en seksualiteit problemen met hun ouders hebben:

Een jongen wil weten hoe hij zijn ouders uit kan leggen dat hij homofiel is. Tijdens het verdere verloop van het gesprek blijkt dat helemaal niet zeker is of hij homofiel is. Hij zegt regelmatig verliefd op meisjes te zijn en dat nog nooit bij een jongen te hebben gehad. Hij denkt dat hij homofiel is, omdat toen hij een tijd geleden met een meisje geneukt heeft, het niet *lukte*, omdat hij geen stijve penis kreeg.

Een meisje wil met haar vriend naar bed, maar ze weet niet waar ze dit moet doen, want beide ouders zijn tegen de verkering.

Vier meisjes hebben problemen met hun ouders over hun verkering. Bij één van hen maken de ouders bezwaren omdat zij ouder is dan de jongen. Bij een ander maken de ouders bezwaren omdat de jongen een andere nationaliteit heeft. Bij de andere twee maken de ouders bezwaren omdat zij hen nog te jong vinden om al verkering te hebben.

D. Problemen omtrent (eventuele) zwangerschap

De meeste vragen in deze categorie hebben te maken met 'overtijd' zijn.

Een meisje heeft op de laatste dag van haar ongesteldheid met een jongen gevrijd. Ze is nu al enkele weken overtijd en vraagt zich af of het mogelijk is dat ze zwanger is.

Een ander meisje dat twee weken overtijd is, wil weten wat ze nu het beste kan doen. Ze heeft met een jongen gevrijd die ze niet goed kende, en waar ze nu ook geen contact meer mee heeft. Bij het vrijen hebben ze geen voorbehoedmiddelen gebruikt, omdat het vrijen onverwacht gebeurde.

Vier meisjes zijn over tijd en bang dat ze zwanger zijn. Alle vier durven ze niet aan hun ouders te vertellen wat er aan de hand is. Twee van hen weten al zeker dat ze abortus willen. Ze hebben er echter moeite mee dit te doen zonder dat hun ouders het weten, zeker omdat ze weten dat hun ouders het niet met hun beslissing eens zullen zijn.

Een meisje belt omdat ze zwanger is en niet weet of ze wel of geen abortus wil.

Twee jongens hebben problemen omdat hun vriendin zwanger is. De één durft dit niet aan zijn ouders te vertellen. De ander heeft het wel aan zijn ouders verteld en heeft nu ruzie met hen.

E. *Problemen die betrekking hebben op het aangaan van relaties, het uiten van verliefdheid of het willen hebben van verkering*

In deze rubriek vallen de volgende 41 telefoontjes:

Drie jongeren (2 jongens, 1 meisje) hebben problemen met het maken van vrienden. Oorzaken zijn verlegenheid, angst niet aardig gevonden te worden, bang opdringerig te zijn.

Drie meisjes en één jongen willen graag verkering hebben; twee meisjes vinden hierbij het uiterlijk erg belangrijk, de andere twee jongeren willen vooral verkering om het seksuele contact. Alle vier willen ze weten hoe ze dit het beste aan kunnen pakken.

Zes meisjes zijn verliefd geworden op een jongen, waarmee ze nog geen contact hebben. Vier van hen willen weten hoe ze dat contact kunnen leggen; ze zien er tegen op om zelf het initiatief te nemen, uit angst dat ze worden afgewezen. Het vijfde meisje durft geen contact te maken uit angst te stuntelen, een rood hoofd te krijgen en op die manier alles te verpesten; ze wil weten wat ze aan die verlegenheid kan doen. Het laatste meisje wil weten hoe ze er achter kan komen of hij haar ook leuk vindt, zonder dat hij zal merken dat zij interesse in hem heeft.

Zeven meisjes zijn verliefd op iemand waarmee ze wel al persoonlijk contact hebben. Ze willen weten hoe ze het beste kunnen laten weten dat ze verliefd zijn. Omdat ze uitgelachen of afgewezen kunnen worden, zijn ze ook bang om te laten merken dat ze verliefd zijn. Ook is een meisje bang dat het doorverteld wordt.

Zes meisjes hebben een negatieve reactie gekregen op het laten merken van hun verliefdheid. Bij drie van hen heeft de ander gezegd niets van haar te willen weten. Ze vragen zich af of daar iets aan te doen valt. De één is begonnen met lijnen, omdat ze denkt dat de oorzaak is dat hij haar te dik vindt. Twee meisjes zijn verliefd geworden op een goede vriend, wat problemen oplevert in de vriendschap. Bij het zesde meisje heeft de ander in eerste instantie positief gereageerd. Ze zijn samen naar bed geweest, waarna het meisje verwacht had nu verkering te hebben. Hij vertelde toen echter geen verkering met haar te willen; zij is teleurgesteld en voelt zich misbruikt.

Elf meisjes zijn verliefd op een jongen. Negen van hen willen weten hoe ze *verkering* kunnen vragen. De andere twee meisjes weten eigenlijk niet zeker of ze wel verkering willen; de één omdat ze niet vast wil zitten (ze weet niet hoe ze hem dit moet vertellen), de ander omdat ze bang is dan met die jongen naar bed te moeten (ze wil dit niet omdat ze hem niet goed genoeg kent).

Twee meisjes en een jongen zijn verliefd op twee personen tegelijk. Ze willen met één van beiden verkering, maar weten niet wie te kiezen.

Een jongen is verliefd op zijn moeder, en zou met haar naar bed willen. Hij durft haar dit niet te vertellen, uit angst dat ze boos zal worden.

F. Restvragen

Vier van de telefoontjes die niet in de voorafgaande rubrieken passen hebben te maken met *gepest worden*. Een meisje wordt gepest door haar klasgenoten, omdat ze erachter gekomen zijn dat ze verliefd is; ze had dit namelijk aan de betreffende jongen gezegd en deze heeft het nu aan iedereen doorverteld. Een meisje is verliefd op iemand waarvan ze weet dat haar vriendinnen hem niet aardig vinden; ze is nu bang dat zij haar zullen plagen wanneer ze erachter komen.

Een jongen wordt gepest door zijn klasgenoten omdat ze denken dat hij verliefd is op een meisje uit de klas. Hij vindt dit heel vervelend, en durft dit meisje nauwelijks nog aan te kijken. Een andere jongen wordt steeds gepest omdat hij een kleine penis heeft. Hij wil weten of er lichamelijk iets mis met hem is.

Drie telefoontjes gaan over seksuele contacten met familieleden. Een meisje heeft regelmatig gedwongen seksueel contact met haar broer. Zij wil dit niet, maar hij dreigt dan steeds bepaalde dingen van haar door te vertellen.

Een jongen heeft regelmatig seksueel contact met zijn zus. Hij vindt dit prettig, en volgens hem wil zijn zus dit ook. Hij heeft het er moeilijk mee, omdat hij zich afvraagt wat er gebeurt als iemand er achter komt.

Een jongen zegt regelmatig seksueel contact met zijn moeder en oma te hebben. Wat dit intiem contact inhoudt, en wat hij daar zelf van vindt, blijft onduidelijk.

Een jongen is gepakt door een aantal jongens die hem opgesloten hebben in de w.c. en daar allerlei 'vieze' dingen met hem gedaan hebben. Hij is daar erg van geschrokken en weet niet goed wat hij hiervan moet denken. Ook is hij bang dat het nog eens zal gebeuren.

Een jongen piekert over zijn seksuele geaardheid. Hij denkt dat hij homofiel is, maar is daar nog erg onzeker over. Hij durft hier niet goed met anderen over te praten. Ook wilde hij weten of homoseksualiteit verboden was of niet.

Een jongen belde omdat hij behoefte had aan seksueel contact met een meisje. Hij wil weten hoe hij dat aan kan pakken. Hij wilde ook wel naar een prostituee gaan en wilde weten hoeveel dit kostte en waar hij zo iemand kon vinden.

Discussie

De inventarisatie van vragen en problemen over relaties en seksualiteit, waarmee jongeren de Kindertelefoon bellen, laat een aantal opmerkelijke punten zien. Zo blijkt onder andere dat het beeld dat ten aanzien van de Kindertelefoon bestaat, als zou het veel te maken hebben met incest, niet te kloppen. Ook het aantal jongeren dat de Kindertelefoon gebruikt als sekslijn is opvallend. Verder blijkt dat de vragen van jongens en van meisjes, overeenkomstig hun sekse-rol, duidelijk van elkaar verschillen. Vanuit de litera-

tuur kunnen de vragen op twee manieren worden opgevat: als inherent aan het seksuele leerproces, en als het gevolg van seksuele repressie van kinderen. Op deze punten wordt in deze discussie afzonderlijk ingegaan.

De Kindertelefoon en incest

In de media wordt dikwijls een verband gelegd tussen de Kindertelefoon en incest (Wijers, 1984; Den Bouwmeester, 1986). Dit wekt de indruk dat de Kindertelefoon met name voor dergelijke problemen gebeld wordt. De gegevens uit dit onderzoek laten zien dat dit beeld weinig reëel is. Alhoewel de betekenis van de Kindertelefoon bij incest niet moet worden onderschat, blijkt uit deze inventarisatie dat slechts een gering aantal van de binnengekomen telefoontjes hierop betrekking heeft. Uit het jaarverslag van de Kindertelefoon blijkt dat van het totale aantal binnengekomen telefoontjes in 1984 er 1.4% over incest ging. Dit percentage komt redelijk overeen met de 2% die in een recente inventarisatie bij de Kindertelefoon zijn aangetroffen (Vriesema, Roos e.a., 1985). In vergelijking met 1983 is er echter wel sprake van een verdubbeling, toen bedroeg dit percentage 0.6% (Jaarverslag 1984).

Uit bij de Kindertelefoon verricht onderzoek over incest (Wijers, 1984) blijkt echter dat bij de categorie 'incest' ook telefoontjes geplaatst worden waarbij het niet gaat om een daadwerkelijk seksueel contact, maar waar gepraat wordt over de wens hiertoe of fantasieën hierover; in het genoemde onderzoek waren dit 31% van de telefoontjes die over incest gingen.

De seksbellers

Uit dit onderzoek blijkt dat de Kindertelefoon dikwijls gebruikt wordt door *seksbellers*. Het relatieve aantal is waarschijnlijk nog groter, aangezien deze telefoontjes door degenen die aan het onderzoek meewerkten, niet altijd blijken te zijn uitgeschreven.

Volgens het jaarverslag blijken er in 1984 377 seksbellers gebeld te hebben. Dit is 3.9% van het totale aantal in dat jaar binnengekomen telefoontjes.

Een mogelijke verklaring voor het grote aantal hijgers bij de Kindertelefoon, zou kunnen liggen in het feit dat jongeren veel met seksualiteit bezig zijn, onder andere door de lichamelijke veranderingen die optreden. Ook kan het te maken hebben met eenzaamheidsgevoelens, die geseksualiseerd worden.

In de inventarisatie komen geen vrouwelijke seksbellers voor. (Uit het jaarverslag over 1982 blijkt overigens dat er wel meisjes zijn die om deze reden van de Kindertelefoon gebruik maken). Een mogelijke verklaring hier-

voor is dat meisjes, sterker dan jongens, seksualiteit met emotionele betrokkenheid associëren. Wannéér zij masturberen, fantaseren meisjes waarschijnlijk ook eerder over iemand die ze kennen en waar ze verliefd op zijn, in plaats van naar de telefoon te grijpen. Omdat men vindt dat dit soort gesprekken niet past in de doelstelling van de Kindertelefoon, is afgesproken op deze telefoontjes niet in te gaan (Jaarverslag, 1984).

De Kindertelefoon als informatiebron

Uit dit onderzoek blijkt, dat jongeren dikwijls gebruik maken van de Kindertelefoon om algemene informatie te verkrijgen over seksualiteit. Blijkbaar is deze informatie in de directe omgeving van de jongere moeilijk te verkrijgen.

Uit het materiaal blijkt dat 53 jongeren (31%) hun problemen al eerder besproken hebben met iemand uit hun omgeving. De op deze manier verkregen informatie is blijkbaar niet toereikend, waardoor deze jongeren alsnog de Kindertelefoon bellen. Reden hiervoor kan zijn dat in de meeste gevallen (48 van de 53) het probleem met *leeftijdsgenoten* besproken wordt.

De op deze manier verkregen informatie zal dikwijls niet veel nieuws toevoegen aan datgene wat de jongere zelf al wist. Bovendien zal het normatieve klimaat dat klaarblijkelijk onder jongeren heerst, het voor veel jongeren bemoeilijken om met leeftijdsgenoten open en eerlijk over seksualiteit te spreken. Eén van deze normen is namelijk dat jongeren alles over seksualiteit zouden moeten weten. De angst heerst dat wie afwijkt van deze normen, buiten de groep zal vallen. Voor veel jongeren zal het in een dergelijk klimaat moeilijk zijn toe te geven dat ze iets over seksualiteit niet weten of dat ze op dit gebied problemen hebben.

Verschillen tussen jongens en meisjes

Over het algemeen bellen jongens de Kindertelefoon om andere redenen dan meisjes. Bij jongens ligt de nadruk veel meer op seksualiteitsvragen. Meisjes bellen meer met relationele vragen. Wanneer meisjes bellen met seksualiteitsproblemen, dan gebeurt dat voornamelijk wanneer deze problemen hun relatie in gevaar brengen, bijvoorbeeld als ze bang zijn dat hun vriend het uit zal maken, wanneer ze niet met hem naar bed toe gaan. Het hebben van een relatie lijkt voor meisjes belangrijker dan het seksuele aspect. Soms blijkt dit zo ver te gaan, dat om de relatie niet te verliezen, seksualiteit op de koop wordt toegenomen. Meisjes lijken ook nauwelijks aan te geven wat ze zelf graag willen, alsof hun seksualiteit een mannenzaak is geworden. Ze stellen hun eigen seksuele verlangens ondergeschikt aan die van hun partner. Jongens geven aan wat ze willen. Meisjes zijn be-

zig met vragen als hoe dat moet en wat de consequenties zijn als ze het niet doen. Of ze het zelf ook willen, lijkt geen rol te spelen.

Vergelijking met problemen uit de literatuur

De problemen waarmee jongeren de Kindertelefoon bellen, zijn gedeeltelijk terug te vinden in de literatuur.

Wafelbakker (1980) heeft de vragen bekeken die door jongeren gedurende 2 jaar aan een adviesrubriek gericht werden. Hij onderscheidde de volgende soorten vragen:

1. Vragen over het seksueel functioneren.

Ook veel vragen die bij de Kindertelefoon binnenkomen komen voort uit het nog niet geleerd hebben van bepaalde vaardigheden (b.v. hoe krijg je een orgasme, hoe moet je met iemand vrijen).

2. Vragen die te maken hebben met de lichamelijke verschijningsvorm. Ook bij de Kindertelefoon komen dergelijke vragen binnen, bijvoorbeeld vragen over de grootte van de penis.

3. Sociale vaardigheidsvragen. Niet durven aanspreken, niet durven kenbaar maken, niet durven laten merken, bang zijn uitgelachen of afgewezen te worden. Ook deze vragen komen bij de Kindertelefoon dikwijls voor.

4. Normendwang. Als zodanig geformuleerd komen dergelijke vragen zelden bij de Kindertelefoon binnen.

4. Vragen die wijzen op onjuiste kennis over seksualiteit. Deze vragen komen in dit onderzoek ook terug.

Vandereycken (1984) geeft ook een overzicht van seksuele problemen zoals die zich bij adolescenten kunnen voordoen. Hij maakt onderscheid tussen storingen in de timing van de puberteit, seksuele angsten (ten aanzien van seksueel contact of de eigen seksuele identiteit), 'opvallend' seksueel gedrag en gevolgen van seksueel misbruik.

Deze problemen zijn slechts ten dele terug te vinden in de problemen die jongeren zelf aangeven te hebben. Wel komen angsten ten aanzien van seksuele contacten regelmatig voor. Bron van deze angst blijkt angst voor het nieuwe, het onbekende, als ook angst te mislukken of afgewezen te worden.

Leerproces of repressie?

De vragen en problemen van de jongeren kunnen vanuit verschillende visies bekeken worden. Twee visies worden hier besproken. Ten eerste kunnen de problemen gezien worden als een onderdeel van een leerproces dat jongeren moeten doormaken. De tweede visie is meer emancipatorisch, en

verklaart de problemen vanuit de (repressieve) context waarin kinderen opgroeien.

Straver (1980; zie ook Straver en Geeraert, 1980) ziet de seksuele en relationele ontwikkeling van jongeren als een ontwikkelingspsychologisch leerproces. Problemen omtrent relaties en seksualiteit zijn volgens hem inherent aan dit leerproces. Tijdens dit leerproces moet men zich bepaalde technische- en sociale vaardigheden eigenmaken. In zijn theorie maakt hij een onderscheid tussen de exploratie en beheersing van toenaderingssituaties en de exploratie van het lichamenlijk contact in wisselwerking met de exploratie van het relationele.

Om een *toenaderingspoging* te laten slagen, moet de jongere een aantal vaardigheden ontwikkelen. Onder andere moet geleerd worden om te fantaseren over verschillende mogelijkheden om toenaderingssituaties aan te pakken. Eveneens is van belang dat de jongere leert om zijn/haar emoties in contactleg-situaties in de hand te houden. Van belang is ook dat de jongere opmerkzaam wordt op non-verbale signalen die de ander in een toenaderingssituatie kan geven, en vervolgens dat hij/zij op basis van die signalen het eigen gedrag leert bij te sturen.

Ook de *exploratie van lichamenlijke- en relationele contacten* vereist volgens Straver en Geeraert (1980) een aantal vaardigheden: één van de dingen die jongeren in dit verband moeten leren, is dat elke nieuwe vorm van lichamenlijk contact een drempel is die overschreden moet worden. Het overschrijden van deze drempels gaat niet vanzelf. Op basis van een aantal concrete ervaringen leren jongeren vervolgens om het lichamenlijke en het relationele aspect in hun beleving en gedrag te integreren. Op den duur beseffen zij dat hun competentie geleidelijk aan groeit, waardoor ook hun zelfvertrouwen sterker wordt.

Volgens de tweede visie vloeien de problemen omtrent relaties en seksualiteit voort uit de culturele context waarin de seksuele- en relationele ontwikkeling plaats vindt (Jackson, 1982). De problemen zijn dan te verklaren vanuit de repressieve manier waarop in de westerse samenleving met kinderen en seksualiteit wordt omgegaan. Seksualiteit wordt daarbij beschouwd als een speciaal aspect van het (volwassen) leven, waar zelden openlijk met kinderen over gesproken wordt. Seksualiteit wordt voor kinderen verborgen gehouden en ook worden ze niet gestimuleerd om seksuele ervaringen op te doen. Jongeren hebben deze geheimzinnigheid snel door en nemen deze over. Seksuele informatie krijgt hierdoor iets clandestiens, waardoor een open uitwisseling van gedachten en gevoelens met de ouders onmogelijk wordt en problemen ontstaan.

Het belang van de Kindertelefoon

Het belang van de Kindertelefoon blijkt uit de moeilijkheden die jongeren ondervinden om in hun omgeving aan goede informatie te komen. Bij de Kindertelefoon kunnen jongeren uiting geven aan onwetendheid, angsten en onzekerheid, zonder dat ze bang hoeven te zijn om uitgelachen of belachelijk gemaakt te worden. Ook kunnen ze hier praten over afwijzingen en mislukte pogingen om contacten te leggen, en tegelijk kunnen jongeren ideeën opdoen over hoe bepaalde situaties beter kunnen worden aangepakt. De anonimiteit van waaruit de telefoontjes behandeld worden vormt hierbij een wezenlijke voorwaarde voor het slagen van deze vorm van hulpverlening.

Bij de Kindertelefoon werken voornamelijk vrijwillig(st)ers. Om hun deskundigheid te bevorderen worden er verschillende activiteiten ondernomen. Nieuwe medewerkers worden vooraf getraind; over vaak terugkomende vragen van kinderen worden thema-avonden georganiseerd, daarnaast zijn er meer uitgebreide trainingsweekends. De bedoeling van deze activiteiten is de kwaliteit en daarmee het belang van deze vorm van hulpverlening te versterken.

Noten

1. Het verslag over dit thema (Kinderen bellen enz., 1986) is verschenen nadat het onderhavige onderzoek was afgesloten.

Literatuur

- Bouwmeester, Ph. den (1986). Kindermishandeling en Kindertelefoon. *Sekstant Ledenkrant*, 66: 8.
- Jaarverslag 1984. Kindertelefoon, Utrecht.
- Jackson, S. (1982). *Childhood and sexuality*. Basil Blackwell, Oxford.
- Kinderen bellen de Kindertelefoon (met vragen) over seksualiteit. (1986). Landelijk Overleg Kindertelefoons, Amsterdam.
- Straver, C. J. (1980). *Jong zijn en contact zoeken*. Van Loghum Slaterus, Deventer.
- Straver, C. J. en A. Geeraert (1980). De seksuele en relationele ontwikkeling als leerproces. In: J. Frenken (red.) *Seksuologie*. Van Loghum Slaterus, Deventer.
- Vandereycken, W. (1984). Seksuele problemen bij adolescenten. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 3: 139-147.
- Vriesema, S., A. Roos, e.a. (1985). *De Kindertelefoon over kindermishandeling*. Landelijk Overleg Kindertelefoons, Amsterdam.
- Wafelbakker, F. (1980). Vragen van jongeren over seksualiteit en relaties; ervaringen met adviesrubrieken. In: H. Musaph en A. A. Haspels (red.). *Seksuele problemen bij de adolescent*. Van Loghum Slaterus, Deventer.

Wijers, M. (1984). Incest en de Kindertelefoon; ervaringen en hulpverleningsmogelijkheden. In: J. Frenken en C. van Lichtenburcht (red.). *Incest: feiten, achtergronden en hulpverlening – een symposium*. NISSO, Zeist.

Summary

The information hotline for children, an anonymous telephone service for young people, receives many calls about relationships and sexuality. In 1984, more than half of the calls received at the hotline in Utrecht, dealt with these items. In order to get more detailed information about the questions and problems children have with relationships and sexuality a survey was done on 170 of these, at random chosen telephone-calls. These calls came from 94 girls and 76 boys. As far as known, their ages ranged from 12 to 18. There appeared to be 3 types of calls: 1. Requests for information without direct personal involvement. 2. Telephone-calls with the purpose to achieve sexual excitement. 3. Problems children have with themselves, partners, parents and others, about relationships and sexuality.